הלכות מעשיות

שיעורו של מורנו הגאון הרב **מצליח–חי מאזוז** שליט"א

העלון מוקדש לע"נ גאון עוזנו עטרת תפארת הפוסקים מרן רבנו **עובדיה יוסף** בן גורג'יה זצוק"ל

הלכות חנוכה

נושאי השיעור:

בענין כיבוי הנרות אחרי ההדלקה. חשיבות הבטיחות בשמירת המצוה. מי שעייף ומוכרח לישון אחרי ההדלקה. מקום ההדלקה למי שגר בוילה עם חצר פרטית. אם מדליקים בפתח מבפנים והדלת פתוחה או בחוץ ממש. "טפח הסמוך לפתח". מימין או משמאל הפתח. מי שמתארח ורוצה להדליק נרות חנוכה בעצמו. דין "אכסנאי". בן סמוך על שלחן אביו שאינו רוצה לצאת בהדלקה של אביו. דין בן שאינו סמוך על שלחן אביו. מי שגר בבנין מגורים אם מדליק מחוץ לפתח הבית או מחוץ לפתח הבנין. המנהג בהדלקה היום. אמירת ויהי נועם ומזמור "יושב בסתר" שבע פעמים. הגובה הנכון להלכה ולהידור להנחת החנוכיה. אם הגובה לפי השלהבת או לפי החנוכיה. מי שלא יהיה בבית באחד מלילי החנוכה. לעשות שליח בהדלקה. לברך על הראיה של נרות החנוכה. אם האשה תדליק בזמן או שהבעל ידליק כשיגיע לבית. המתארח ומשתתף בפרוטות אם צריך להגביה את השמן.

כיבוי הנרות אחרי ההדלקה

א. שאלה: באחד מימי החנוכה אהיה מחוץ לעיר עם בני משפחתי עד שעה מאוחרת בלילה, כשנגיע לבית כנראה נהיה עייפים, נדליק נרות חנוכה ונעלה לישון. אני חושש להשאיר נרות דולקים וללכת לישון, ורציתי לשאול האם אפשר לכבות אותם לאחר ההדלקה?

תשובת הרב: קודם כל, חזק וברוך לשואל שמקפיד על ענין הבטיחות בדבר הזה. אמנם "שומר מצוה לא ידע דבר רע" (קהלת ח' ה'), אבל צריך להיות "שומר מצוה", לשמור ולהיזהר בזמן שעושים מצוה[1]. ולעצם השאלה אם אפשר

[1] אנחנו רואים דבר מענין, כאשר אחשורוש לקח את אסתר המלכה לארמון, כתוב במגילת אסתר (ב' י') שהיא "לא הגידה את עמה ואת מולדתה כי מרדכי צוה עליה אשר לא תגיד", מדוע? רש"י ועוד מפרשים מסבירים שמרדכי סבר שעל ידי שהיא לא תגיד יאמרו שהיא מתביישת בעם שלה, וכנראה היא באה ממשפחה בזויה, וממילא יזרקו אותה ויעזבו אותה לנפשה, והיא תנצל מידי אחשורוש הגוי הטמא הזה. אבל בהמשך כתוב: "ובכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים, לדעת את שלום אסתר ומה יעשה בה" (אסתר ב' י"א). ואמנם לדעת את שלום אסתר זה מובן, אבל מה הפירוש ומה יעשה בה? רש"י מפרש שמרדכי הצדיק אמר: לא לחנם נלקחה צדקת זו לביתו של אחשורוש, אלא בוודאי כדי שיעשה על ידה נס לעם ישראל, ולכן הוא היה מסתובב לראות מה יעשה בה, ומה הנס שהולך להיות שם. ולכאורה יש כאן שאלה, אם מרדכי חושב שנלקחה צדקת כזו לבית אחשורוש כדי שיעשה על ידה נס לישראל, אם כן מדוע הוא ציוה אותה לא להגיד את עמה ואת מולדתה, והרי אדרבה עדיף שתאמר כדי שתישאר שם ויעשה נס על ידה לישראל. אלא שמעתי ממרן ראש הישיבה פאר הדור והדרו הגאון רבנו מאיר מאזוז שליט"א, שאמר שאדם חייב לעשות כל שביכולתו לשמור על עצמו, והוא מחוייב בכך מדין תורה, אבל אם הוא רואה שלמרות הכל עדיין לא הולך לו, יידע שמכאן והלאה זו גזירת שמים, ולא יהיה בצער על כך כלל. אבל אם הוא לא השתדל ולא

לכבות את נרות החנוכה, זו אכן בעיה גדולה. מרן השלחן ערוך (סימן תרע"ב ס"ב) כותב: מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק, שהוא כמו חצי שעה. וצריך לתת בה שמן כזה השיעור, ואם נתן בה יכול לכבותה לאחר שעבר זמן חצי שעה. עד כאן. אבל בתוך חצי שעה אי אפשר לכבות אותה. ולפי זה אין שום היתר בעולם לכבות את החנוכיה בתוך חצי שעה מההדלקה.

אבל יש שני פתרונות במקרה הזה: א. לא חייב להדליק את החנוכיה ליד הדלת, ויכול להדליק אותה על השיש או בתוך הכיור, וידאג שיהיה במקום בטיחותי, שהחלון יהיה סגור, ושלא יהיו מסביב כלי עץ וכדומה, באופן שאף אם הנר יפול או תיכנס רוח וכיו"ב לא ידלק כלום ח"ו. ב. אפשר להדליק נר חנוכה על ידי שליח. זאת אומרת שהוא יכול לומר לשכן שלו: הנחתי נרות חנוכה במקום מסויים, כאשר יגיע הזמן של ההדלקה תדליק אותם בפתח ביתי. ולכן כיון שהוא מדליק לו בפתח הבית, ויש אנשים שעוברים שם או השכן בעצמו שרואים את זה, והשליח שומר שהנרות דולקים בבטחה ובמקום בטיחותי, באופן כזה מותר בהחלט. ולאחר חצי שעה אפשר לכבות את הנרות, והשליח יכול לחזור לביתו. וכשבעל הבית יחזור הביתה, לא יצטרך להדליק שוב את נרות החנוכה, כיון שכבר הדליקו ממנו בביתו.

מקום ההדלקה למי שגר בוילה פרטית

ב. שאלה: קניתי השנה וילה בחסדי ה' יתברך, והתלבטתי היכן להניח את נרות החנוכה, האם בפתח הבית או בפתח החצר? והאם החנוכיה צריכה להיות בפנים והדלת פתוחה, או ממש בחוץ?

תשובת הרב: ובכן, במקרה של השואל הזה, צריך להניח את הנר מחוץ לחצר סמוך לרשות הרבים, בין לשיטת רש"י ובין לשיטת התוספות (בהמשך נסביר את השיטות האלה).

מרן בשלחן ערוך (סימן תרע"א ס"ה) כותב: "נר חנוכה מניחו על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ". ולכן לגבי השאלה השניה אם צריך להיות בפנים והדלת פתוחה או בחוץ ממש, הרי מרן כותב במפורש שמניח את זה מבחוץ. אבל האמת שיש כמה אפשרויות בזה. אפשרות אחת, יש כאלה ששמים את החנוכיה בתוך הפתח עצמו, כלומר הדלת נמצאת מבפנים יותר והחנוכיה מעבר לדלת סמוך לרשות הרבים, אבל בתוך הפתח בין המשקוף הימני לשמאלי. אפשרות שניה, יש כאלה שלא מניחים את החנוכה בתוך המשקוף, כי אנשים עוברים ויכולים להפיל אותה, לכן שמים אותה בצד הסמוך למשקוף. ושתי האפשרויות נכונות לכתחילה להלכה.

מימין הפתח או משמאל

רק צריך לדעת, שאם מניחים את החנוכה בפתח, מרן כותב בשלחן ערוך (סי' תרע"א ס"ז) "מצוה להניחו בטפח הסמוך לפתח משמאל, כדי שתהיה מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל". ולכן בפתחים של חצירות שאין בהם מזוזה מסיבות הלכתיות (כי לא תמיד פתח של חצר חייב במזוזה), צריך להניח את החנוכה מימין דוקא, וכמו כל דבר שמתחילים ומניחים בצד ימין. ורק כשיש מזוזה בפתח צריך להניח על הפתח מצד שמאל.

להקפיד להניח בטפח הסמוך לפתח

וכאן אני חייב להדגיש מלה אחת בהלכה הזאת, שרבים לא נזהרים בה. מרן כתב: "מצוה להניחו **בטפח** הסמוך לפתח", והיום הרבה מניחים את החנוכיה על כסא וכדומה, ולפעמים רגלי הכסא משופעים קצת לצד, וממילא החנוכיה בולטת החוצה מהפתח כחמשה עשר-עשרים ס"מ, ולא נמצאת

שמר על עצמו, לא יוכל לומר "זו גזירת שמים", כי הוא פשע בעצמו ועליו לשלם על זה. לכן מרדכי הצדיק מצד אחד עשה כל טצדקי וכל מה שיכול כדי שאחשורוש יעזוב את אסתר המלכה הצדקת, אבל אחרי שראה שלמרות שהיא לא מגלה את עמה ומולדתה, ובניגוד לכל סיבה והגיון עדיין אחשורוש מחזיק בה, הלך לראות מה יעשה בה, כי בוודאי שעל ידה יעשה נס לעם ישראל. ולכן פשוט שיפה שאל השואל כאן, שלא משאירים נרות דולקים כדי שלא יגיע לידי סכנה ח"ו.

בטפח הסמוך לפתח. וצריך לדעת שזו גמרא ערוכה במסכת שבת (דף כ"ב ע"א), שצריך להיות צמוד בטפח הסמוך לפתח. לכן כאשר שמים את החנוכה על גבי כסא וכדומה, צריך לשים לב ולהיזהר בכך.

מי שמתארח בבית הוריו ורוצה להדליק חנוכיה בעצמו

ג. שאלה: הורי הזמינו אותי ואת יתר אחי ואחיותי לשבת משפחתית בחנוכה, אבל אני ממש לא מעוניין, כיון שאני מעדיף להדליק בעצמי את החנוכיה שלי, כידוע יש ברכה ומצוה בהדלקת נרות חנוכה. מצד שני יש לי מצות כיבוד הורים, מה עדיף?

תשובת הרב: ובכן, אמנם מרן בשלחן ערוך (סי' תרע"ז ס"א) כותב שאכסנאי (אורח) שאין מדליקים עליו בביתו, צריך לתת פרוטה לבעל הבית, ולהשתתף איתו בשמן של נר חנוכה. אבל הרב גינת ורדים (בקונטרס גן המלך סי' מא) מסביר שזה דוקא אם הוא משלם לבעל הבית על כל דבר שאוכל, אבל אם האורח סמוך לגמרי על שלחנו של בעל הבית, "מפתו יאכל ומכוסו ישתה" (ע"פ שמואל ב' י"ב ג'), אינו צריך לשלם לו פרוטה דוקא על הדלקת נרות חנוכה. וכמו שהוא מביא לו בחינם את כל הסעודות (או שהוא משלם לו בכלליות על כל יום שהוא נמצא שם, ולא עושה חשבון על כל דבר קטן), אז גם לגבי נרות חנוכה זה בכלל ההוצאות שבעל הבית נותן לאורח. (וכך פסקו בחזו"ע חנוכה עמ' קמה, שו"ת אור לציון ח"ד פמ"ז ס"ג. וע"ע בכה"ח סי' תרעז אות ג ובשו"ת יביע אומר חי"א סי' פ אות א).

ולדעת הפרי מגדים (סי' תרעז אש"א סק"ב) והמשנה ברורה (שם סק"ד) צריכים בכל זאת להשתתף בפרוטות. (ובמנוחת אהבה ח"א פ"ד ס"י כתב שיש לחוש לדעתם, ולכן נכון שיאמר לבעל הבית בפירוש שיקנה לו חלק בנרות. ובהערות איש מצליח על המשנ"ב סי' תרעז, בסוה"ס, חלק מוה"ר הגר"מ לוי בהדיא על הרב גן המלך, ופסק שישתתף בפרוטות או שבעל הבית יקנה לו בפירוש חלק בנרות. וע"ע בשו"ת תפלה למשה ח"ב סי' נא אות ג. וע"ע למרן ראש הישיבה בהגהות איש מצליח על המשנ"ב סי' תרעז ס"א, בסוה"ס).

אבל כאן השואל אומר: או שהאבא ידליק עלי וזה לא מוצא חן בעיני, או שלא אבוא אליהם לשבת ותהיה בעיה של כיבוד הורים. ובכן, התשובה פשוטה מאד. הוא יכול להביא את החנוכיה לבית של ההורים ולהדליק שם, והדבר אפשרי בין לספרדים ובין לאשכנזים בלי חשש כלל, ואסביר.
הדין הוא "נר איש וביתו", וכשבעל הבית מדליק נר חנוכה הרי הוא מדליק עבור כל משפחתו, ואם אחד מבני הבית רוצה להדליק לבד בנפרד, כגון שהבן אומר שלא רוצה לצאת ידי חובה בנר של אבא שלו, או שהבעל אומר שלא רוצה לצאת ידי חובה בנר של אשתו, או שהאשה אומרת שלא רוצה לצאת ידי חובה בנר של בעלה, מרן (סי' תרעא ס"ב) כותב שלא ידליקו נרות חנוכה, כיון שלפי ההלכה מעיקר הדין האדם יוצא ידי חובה בנר של הבעל או של האשה או של האבא, ממילא לא יכול להפקיע את החיוב ולומר שהוא רוצה להדליק בפני עצמו. זו ההלכה. (והאשכנזים נוהגים כדעת הרמב"ם והרמ"א שם שכל אחד מהילדים מדליק לעצמו, אבל גם לאשכנזים האשה אינה יכולה לומר אני לא רוצה לצאת בהדלקה של בעלי, וכן להיפך).
אבל כל זה רק כלפי "משפחה גרעינית" (מושג שאנחנו מכירים טוב היום מהאזהרות של משרד הבריאות בגלל מגפת הקורונה). ואילו בן נשוי שבא להתארח אצל הוריו, הרי החיוב שלו נפרד מהחיוב של אביו, כי רק אם הוא יתן "פריטי" דהיינו מטבע (או שיסכים לתת לו במתנה, לדעת הרב גנת ורדים שהזכרתי מקודם), הוא זוכה בחלק מהשמן והחנוכיה של המארח ופטור מההדלקה.
ולפיכך הבן הזה יכול לומר "אני רוצה להישאר בחיוב שלי", וממילא הוא חייב בהדלקה שלו, ויכול להדליק את נרות החנוכה גם בבית של ההורים שלו. רק לגבי הברכה יש מחלוקת. שמעתי לפני כעשרים וחמש שנה ממורי ורבי

גאון ישראל הגאון הרב משה לוי ע"ה שהוא יכול גם לברך על הדלקת הנרות, והוא הוכיח את זה. וכך הובא במשנה ברורה בהגהות איש מצליח (סימן תרע"ז ס"א, הערה 4 במהדו"ק): אם רוצה להדליק בעצמו בברכה, מסתברא שרשאי, שהרי כל שלא השתתף בפרוטה יש עליו חיוב בפני עצמו, כמו שאמרו בגמרא בשבת (דף כ"ג ע"א) אכסנאי חייב בנר חנוכה, רק שיכול להשתתף בפרוטה. וכן משמע מדברי המאירי (בשבת שם) שכתב אכסנאי חייב בנרות חנוכה, והמשיך ומכל מקום אין צריך להדליק בעצמו אלא ישתתף בעצמו עם בני הבית וכו'. ומשמע שרשאי להדליק בעצמו. ובהמשך הוא כותב במפורש, שצריך להדליק או להשתתף. וכך מבואר מדברי רבנו חננאל והטור ועוד.

ואחר שנים גם הגאון הרב דוד יוסף שליט"א בספרו תורת המועדים (סי' ב סי"ב) כתב כך לגבי אורח שמשלם לבעל הבית על האירוח, שיכול להדליק בברכה. ולגבי בן שסמוך לגמרי על שלחן אביו, כתב שיכול להדליק בלי ברכה. וכך גם דעת מרן הגאון נשיא הישיבה רבנו עובדיה יוסף ע"ה בחזון עובדיה (עמ' קנב) שידליק בלי ברכה.

וא"כ להלכה אין כאן "פלונטר" ובעיה כלל, כי הוא יכול להגיע לבית של ההורים שלו, ולהדליק את החנוכיה שלו שם, ואין בזה חשש כלל ועיקר. אבל אם הבן סמוך על שלחן אביו, אפילו הוא נשוי ויש לו חדר נפרד, אלא שאוכל ושותה הכל על חשבון האבא בכל השנה, באופן כזה פטור מלהדליק נר חנוכה. ואם רוצה להדליק בחדרו, ישמע את הברכה מאביו וידליק. ולגבי הברכה בבן שאינו סמוך על שלחן אביו, ההלכה כמו שאמרנו.

איפה להדליק בבנין מגורים?

ד. שאלה: אני גר בבנין מגורים, הבנתי שאין בעיה להדליק בתוך הבית אבל עדיף להדליק בחוץ, רציתי לשאול היכן בדיוק להדליק?

תשובת הרב: בגמרא במסכת שבת (דף כ"א ע"ב) מבואר שלכתחילה חכמים תיקנו להדליק נר חנוכה מבחוץ, ובשעת הסכנה מניחו על שלחנו ודיו. אבל לצערנו הרב במשך הגלות היו תקופות עם בעיות קשות להדליק בחוץ, ובעל העיטור ועוד ראשונים כותבים שגם לאחר מכן כאשר חלפה הסכנה המשיכו להדליק בפנים הבית. והאחרונים הוכיחו שכך נהגו גם בתקופת מרן השלחן ערוך. ואמנם מרן כותב את כל ההלכות על מי שיש לו שני פתחים שצריך להדליק בשניהם שלא יחשדו בו וכו', ומרהיטת הדברים נראה שבתקופתו היו מדליקים מבחוץ. אבל כבר כתבו שכבר אז בזמן מרן השלחן ערוך נהגו להדליק בפנים. וגם בספרד נהגו כך, וכמו שמופיע בטור (סוף סימן תרע"א). ואף שהוא חיבר את החיבור שלו בספרד, והיהודים בתקופה ההיא "תור הזהב" היו כבני מלכים ולא היה חשש כלל, בכל זאת נהגו כבר להדליק מבפנים, וכמו שכתבו האור זרוע ועוד. לכן המנהג להדליק בפנים הבית, ואין חשש בדבר הזה.

ומכל מקום היום אשרינו שזכינו לחיות בארץ ישראל, ויש לנו את האפשרות להאיר את החשיכה, ולעשות קידוש שם שמים, ולהדליק בחוץ, ובכך לקיים את המצוה בצורה המהודרת ביותר, ואין ספק שזה הדבר הטוב והמובחר ביותר לכל מי שיכול לעשות את זה.

אבל השאלה כאן מה זה נקרא "בחוץ". ובכן, הראשונים נחלקו בדבר הזה, ואסביר. בעבר רוב הדירות היו קרקע, ולמשל חמשה-ששה דיירים כל אחד דלת ביתו נפתחת לחצר משותפת, וממנה היתה דלת לרשות הרבים. וזה כעין שיש לנו היום, שכל אחד דלת ביתו נפתחת לחדר מדרגות ומשם יוצאים לרחוב. והשאלה האם יניח את החנוכיה בפתח הבית שרואים אותה בני הבנין, או יניח למטה בפתח הבנין שרואים אותה בני רשות הרבים. ובכן, דעת רש"י (שבת כא ע"ב ד"ה מבחוץ) שצריך להדליק בפתח הבית, ודיירי החצר יראו את זה. זאת אומרת שכל אחד ידליק בפתח הבית שלו, ורק דיירי הבנין שעולים ויורדים במדרגות יראו את זה. ואילו דעת התוספות (שם ד"ה מצוה) שצריך להדליק בפתח החצר, כלומר למטה בפתח הבנין, ובני רשות הרבים יראו

את זה. ובכן, מרן בשלחן ערוך (סי' תרע"א ס"ה) פסק כדעת התוספות. (וע"ע בשו"ת אור לציון ח"ד פמ"ב ס"ד).

אבל דעת החזון איש (הלכות עירובין סי' סה ס"ק נב) שהחצרות שבימינו משמשות רק למעבר, ולא כמו בזמן חז"ל שהחצר היתה מיועדת לשימושים שונים, ולכן החצר שבזמננו אין לה דין חצר. ויש חולקים על החזון איש. ובעיקר דעת רש"י שהזכרנו מקודם, כך גם דעת עוד ראשונים, הסמ"ג (בהלכות חנוכה) והאור זרוע (ח"ב סי' שכג) והר"ן וריא"ז (שבת שם) ועוד. ומרן ראש הישיבה שליט"א כתב בתשובה בירחון אור תורה (כסלו תשמ"ח סי' לה) שכיון שדעת הרבה ראשונים כדעת רש"י, יתכן שאם מרן היה רואה את דבריהם היה פוסק גם כן כדעת רש"י. ובזמן מרן ע"ה לא היתה רגילות להדליק מבחוץ, אם כן בימיו זה היה כמו הלכתא למשיחא, ופסק הלכה כבתראי וכדעת התוספות. אבל כיון שרש"י לא לבדו בשיטה הזו, אלא כמה ראשונים סוברים שצריך להדליק בפתח הבית, לפיכך מרן ראש הישיבה שליט"א כתב לפני כשלושים שנה בירחון אור תורה (שם) שהנכון להדליק בפתח הבית ולא בפתח הבנין. וגם הגאון רבי דוד יוסף בספרו תורת המועדים (סי' ג' ס"ב) כתב כך, להדליק את נר החנוכה בפתח הבית (או בחלון). לכן הלכה למעשה, לשואל שרוצה להדליק בחוץ, שידליק בפתח הבית, והעולים ויורדים במדרגות רואים את זה. (או שידליק בחלון אם הוא לא גבוה יותר מעשרים אמה).

אמנם מי שיש לו וילה, הרי אם מדליק בפתח ביתו בתוך החצר הפרטית שלו, רק הוא לבדו רואה את זה, ולכן באופן הזה לכל הדעות ידליק בפתח החצר, כדי שבני רשות הרבים יוכלו לראות את זה, וזה מוסכם בין לשיטת רש"י ובין לשיטת התוספות. וכמו שאמרנו בשאלה למעלה [אות א'].

מה אפשר לעשות מול הנרות חצי שעה?

ה. שאלה: שמעתי שזו סגולה לשבת ליד נרות החנוכה חצי שעה. אני יושב עם משפחתי ליד הנרות ושר "מעוז צור" ועדיין נשאר זמן, מה ניתן עוד לעשות ליד נרות החנוכה במשך חצי שעה?

תשובת הרב: כתב רבנו יוסף חיים ע"ה בבן איש חי (ש"א פ' וישב הל' חנוכה סכ"ג) שלאחר שאדם מדליק את נרות החנוכה ואומר "הנרות הללו קודש הם" ומזמור שיר חנוכת הבית לדוד וכו', יאמר "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו וגו' יושב בסתר עליון וכו' אורך ימים אשביעהו וארהו בישועתי", כל זה שבע פעמים. והמקור לזה, בספר התשב"ץ (סי' רנח) בשם מהר"ם מרוטנברג, שיש במזמור הזה מ"ויהי נועם" עד "וארהו בישועתי" מאה עשרים וארבע מלים, ואם חוזרים שוב על הפסוק האחרון הרי זה מאה עשרים ותשע מלים, ועם הכולל דהיינו המזמור בעצמו סה"כ מאה ושלושים, כמנין "הכהנים". ובזמן שהכהנים החשמונאים היו הולכים למלחמה עם היוונים, היו אומרים את המזמור הזה, ועל ידי כך ניצולים במלחמה. לפיכך אנחנו אומרים את זה בימי החנוכה, לאחר שמדליקים את הנרות, לזכר הנס הגדול שהקב"ה עשה לחשמונאים, בזכות שהיו אומרים את המזמור הזה. הרב מגן אברהם בהלכות שבת (ר"ס רצ"ה) מביא את דברי התשב"ץ הללו, וכותב כמה כוונות וצירופים וסודות במספר המלים, בכמה אופנים בספירה של שם ה' יתברך. והרב אליה רבה (שם) כותב על זה, שאם נתבונן במזמור הזה נמצא שיש בו את כל האותיות בתורה, וחסרה בו רק האות זי"ן, לומר שמי שאומר את המזמור הזה שבע פעמים ניצול מכל כלי זין. לכן זו סגולה לשמירה גדולה וחשובה מאד, לומר את זה שבע פעמים ליד נרות החנוכה. הסבא הגאון איש מצליח ע"ה היה מקפיד מאד על כך, ומיד לאחר הדלקת נרות החנוכה היה יושב עם בני ביתו, וכולם אומרים את המזמור הזה לאט לאט ובנחת שבע פעמים, במנגינה יפה ומרגשת מאד. וזה היה מסתיים כמעט אחרי חצי שעה מזמן הדלקת נרות החנוכה. (וכך אבא שיחיה מקפיד, וגם בישיבה אנחנו מקפידים על זה). נמצא שיש לנו סגולה חשובה שמופיעה עוד בדברי מהר"ם מרוטנברג, וזה דבר קדמון יותר מהשיר "מעוז צור", וגם מועיל יותר

כמובן. וכמה שאנחנו צריכים שמירה גדולה בכל יום ועת, מהאויבים הגשמיים ומהאויבים הרוחניים. והנה זו סגולה לשמירה נפלאה לכל ימות השנה, בכל ערב אחרי הדלקת נרות החנוכה שבע פעמים. לכן חשוב לומר את זה.

באיזה גובה להניח את החנוכיה?

ו. שאלה: ברצוני לשאול האם יש ענין להניח את החנוכיה בגובה מסויים, או שזה לא משנה הגובה שלה?

תשובת הרב: ובכן, אזכיר כמה פרטים בזה. קודם כל, מעיקר הדין בכל גובה שמניח יוצא ידי חובה. אבל מרן (סימן תרע"א ס"ו) מביא דברי מהר"ם מרוטנברג שכתב שיש להניח את נר החנוכה בגובה לפחות למעלה משלושה טפחים, שכל למטה משלשה טפחים זה כאילו הניח בקרקע. (בדיעבד שהניח פחות משלשה טפחים, לפי המשנה ברורה ס"ק כו והכף החיים אות נ יצא ידי חובה, אבל בחזון עובדיה עמ' לד כתב שיכבה ויחזור וידליק למעלה מגובה שלש טפחים, ללא ברכה).

אבל באיזה גובה? מרן (שם) כותב שמצוה להניח את נרות החנוכה למטה מעשרה טפחים, כלומר פחות משמונים ס"מ. וזה דברי רבינא בגמרא (שבת דף כ"א ע"ב). ואסביר את הסיבה לכך. בדרך כלל אנחנו יודעים שקובעים את המנורות בבית בתקרה למעלה ולא על הקיר בצד, אפילו שאז יהיה קל יותר להחליף ולנקות אותם, וגם בתאורות רחוב קובעים אותם גבוה הרבה. ומה הסיבה לזה? כי ככל שהתאורה נמצאת במקום גבוה יותר כך היא יכולה להאיר על שטח רחב יותר. ולכן שמים מנורה בתקרת הבית למעלה כדי שתאיר לכל החדר, וברחוב שמים אותה גבוה הרבה כדי שיאיר לכל השטח הגדול למטה. ולפי זה אם אדם יניח את הנר של החנוכה במקום גבוה בבית, הרי בוודאי לא יניח בתקרה כי היא יכולה להישרף ח"ו, אלא יניח על מדף גבוה למעלה, ואם כן נראה הדבר כאילו הוא רוצה להאיר את החדר בלבד (כי כך היה דרכם בעבר), אבל כאשר מניח את החנוכה נמוך פחות מעשרה טפחים, הרי ניכר שזה לא בא בשביל תאורה, כי בשביל להאיר מניחים במקום גבוה יותר. ולפיכך מי שרוצה לקיים את המצוה בהידור, כותב מרן שיניח את נרות החנוכה פחות מעשרה טפחים, כדי שיהיה ניכר שהונח לצורך מצוה ולא לתאורה.

ואסיים בדברי הרב בן איש חי ע"ה (פ' וישב ס"ה), שע"פ דברי רבנו האר"י ז"ל יש ענין להניח את נרות החנוכה גבוה יותר משבעה טפחים, כלומר חמשים וששה ס"מ (ועי' בכף החיים אות מו).

ונסכם: צריך להניח לא פחות משלושה טפחים שזה עשרים וארבעה ס"מ מהקרקע, ורצוי לא גבוה יותר מעשרה טפחים שזה שמונים ס"מ, ולדעת הבן איש חי לפי הקבלה טוב שיהיה יותר משבעה טפחים שזה חמשים וששה ס"מ.

ואם ישאלו מה מדובר על השלהבת או על החנוכיה? ובכן, מדובר על השלהבת, דהיינו שהכוסית של השמן תהיה גבוהה מעל חמשים וששה ס"מ, ופחות משמונים ס"מ (עי' חזו"ע עמ' לד).

מי שלא נמצא בבית בלילה של חנוכה

ז. שאלה: אשתי צריכה ללדת בשעה טובה בתקופת החנוכה, ויתכן מאד שאצטרך לבלות את אחד הלילות של חנוכה בבית החולים, מה לעשות עם נרות החנוכה במדה ואהיה בבית החולים?

תשובת הרב: ובכן, אם מדובר בזוג עם ילדים גדולים בבית, בן בגיל בר מצוה או בת בגיל בת מצוה, אין בעיה לתת להם שידליקו את נרות החנוכה, וממילא אף שהבעל והאשה בבית החולים בשעה טובה ומוצלחת, בכל זאת הם יוצאים ידי חובה בהדלקה הזו, וכמו שלמדנו בהלכה "נר איש וביתו", ואין בעיה בזה כלל. אבל כנראה שמדובר בזוג צעיר, ואין להם מי שידליק בבית.

ובכן, יש שני פתרונות לדבר הזה. פתרון אחד, לתת לשליח שידליק עבורם בבית, דהיינו לשכן או לאח וכדומה, שילך לבית שלהם וידליק את נרות החנוכה, כי המצוה מוטלת על בעל הבית שידליק מממונו את נרות החנוכה. ואף על פי

שבעל הבית לא שומע את הברכה, הרי הוא מקיים את המצוה ויוצא ידי חובה בזה. וכפי שאפשר לעשות שליח שיבדוק את החמץ בבית או בחנות בשביל בעל הבית, או שיפריש תרומות ומעשרות בשביל הבעל הבית, והשליח מברך ובעל הבית מקיים את המצוה, אותו הדבר כאן. אבל השליח יברך רק ברכת "להדליק נר חנוכה" בלבד, ולא ברכת "שעשה נסים", לא השליח ולא בעל הבית כלל.

וארחיב את הדברים. אם אותו אדם לא יכול לעשות שליח מכל מיני סיבות שונות, כגון שהוא גר במקום שאינו יכול לתת למי שידליק בביתו וכדומה. מרן בשלחן ערוך (סימן תרע"ו ס"ג) כותב: מי שלא הדליק נר חנוכה, וגם אינו עתיד להדליק באותו הלילה, וגם אין מדליקים עליו בתוך ביתו, אם הוא רואה נר חנוכה שמקיימים בו מצוה, מברך ברכת שעשה נסים. ואם זה בלילה הראשון של חנוכה, יברך גם ברכת שהחיינו. עד כאן. וזה כמו המקרה בשאלה כאן שהוא אומר שיתכן ויבלה כל הלילה בבית החולים, וא"כ יכול לראות נר חנוכה ולברך שעשה נסים על זה. אבל צריך לשים לב שזה דוקא נר חנוכה שמקיימים בו מצוה, כי לפעמים מדליקים נר חנוכה בבית החולים בשביל "האווירה" או לפרסום הנס ולא בשביל המצוה. לכן אותו אדם שנמצא עם אשתו בבית החולים, אם הוא יכול לצאת תיכף לאחר תפלת ערבית אחר שהגיע זמן צאת הכוכבים, והוא רואה נרות של חנוכה דולקים מהחלונות והפתחים של הבתים וכדומה, יכול לברך על זה ברכת "שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה". אבל לא יברך ברכת להדליק, כי הוא לא מדליק כלום.

ואוסיף עוד נקודה בזה. אם יש בבית מי שידליק את נר החנוכה, ובעל הבית לא שמע את הברכה של "שעשה נסים", האם כאשר רואה נרות חנוכה יכול לברך או לא? ובכן, זו מחלוקת בין הראשונים. לפי דעת הרמב"ם (פ"ג מהלכות חנוכה ה"ד) יכול לברך, ולפי דעת הרשב"א (בחידושיו לשבת כ"ג ע"א) לא יכול לברך. במה תלויה המחלוקת הזאת? לפי הרמב"ם ברכת שעשה נסים זו הודאה להקב"ה, וכמו שלא שייך לשלוח אדם שיתפלל בשבילי או שיטול לולב בשבילי, כיון שזו מצוה שבגופו ורק אותו אדם יכול לעשות אותה, א"כ גם ברכת שעשה נסים ושהחיינו הוא בעצמו צריך לברך. אמנם הוא יכול לצאת ידי חובה מדין שומע כעונה, אבל אם הדליקו בבית והוא לא שמע הרי לא יוצא ידי חובה, ולכן יכול לברך על הראיה. לעומת זה לפי דעת הרשב"א ברכת שעשה נסים נתקנה יחד עם נרות החנוכה, ולכן כאשר מברכים על נרות החנוכה להדליק מברכים גם שעשה ניסים, לפיכך אדם יוצא ידי חובה בהדלקה שהדליק הבן או האבא בבית אפילו שלא שמע ברכת שעשה נסים, ולכן אי אפשר לברך על הראיה. ההלכה היא שספק ברכות להקל. (וע"ע למוה"ר הגר"מ לוי זצ"ל בשו"ת תפלה למשה ח"ב סי' נ"ב, ולמוה"ר שליט"א באור תורה טבת תש"ף). ולכן אדם שנמצא עם אשתו בבית החולים, והבן הדליק בבית את נרות החנוכה ובירך הכל כמובן, מן הספק גם הוא יצא ידי חובת ברכת שעשה נסים, ולכן כשרואה נרות חנוכה לא יכול לברך שוב ברכת שעשה נסים, כי לדעת הרשב"א יצא כבר ידי חובה בברכה שנאמרה בבית, וספק ברכות להקל. אלא אם כן אין לו מי שמדליק בבית.

האשה בזמן או בעל הבית מאוחר, מי עדיף?

ח. שאלה: אני מסיים עבודה כל יום בשמונה בערב, האם אשתי תדליק בזמן או שימתינו לי עד שאבוא ואדליק בעצמי?

תשובת הרב: ובכן, מרן ראש הישיבה גאון ישראל רבנו מאיר מאזוז שליט"א, האריך בדבר הזה פעמים רבות בהזדמנויות שונות, וגם בשיעור השבועי במוצאי השבת, ואמר שכדאי להמתין לבעל עד שיגיע לבית, והוא ידליק בעצמו את נרות החנוכה. דרך אגב, המשנה ברורה בהלכות חנוכה (סימן תרע"ז ס"ק י"ב) כותב: "אם אדם מצוה לאשתו שתדליק עליו בביתו, יוצא ידי חובה, ומכל מקום מצוה בו יותר מבשלוחו". ולפי זה צריך לשים לב שהבעל בעצמו ידליק את נרות החנוכה. ואני רק כיהודה ועוד לקרא, רוצה

להוסיף נקודה קטנה בלבד. בשאלה הקודמת הסברנו שלפי דעת הרמב"ם אם האשה מדליקה את נרות החנוכה והבעל לא נוכח באותו מעמד ולא שמע ברכת שעשה נסים, הוא לא יצא ידי חובה, משום שזו מצוה בגופו ודומה לנטילת לולב וכדו'. ולפי זה מלבד כל הסיבות שמרן ראש הישיבה שליט"א אמר בזה, יש עוד סיבה נוספת להמתין לבעל שהוא בעצמו ידליק ויברך, כדי שלא יפסיד את ברכת שעשה נסים.

המשתתף בפרוטה אם צריך להגביה את השמן

ט. שאלה: אני מתארח אצל חבר בלילה אחד מלילות החנוכה, ואני משתתף בפרוטה, האם צריך להגביה את השמן או לא?

תשובת הרב: השואל הזה שואל ע"פ ההלכה הידועה שאמנם מדאורייתא מעות קונות אבל מ"מ חכמים תיקנו שמשיכה קונה, ולפ"ז כאן צריך להגביה את השמן, כי אל"כ הוא לא זכה בנרות הללו. אבל קשה מאד לומר את זה, כי כל הפוסקים סתמו ולא כתבו את הדבר הזה. ובמשנה ברורה- איש מצליח (סי' תרע"ז בהערות בסוף הספר) הביאו בשם הגאון הרב דוד עידאן שליט"א, שמרן בשלחן ערוך (חושן משפט סימן קצ"ח ס"ה) כותב שאם המוכר גר בבית שהשכיר לו הקונה והחפץ שם, מעות קונות, כיון שהלוקח מצוי שם ויכול להציל את החפץ. ולפי זה יוצא כאן כיון שאותו אדם מתארח ולן באותו המקום, הרי בכהאי גוונא לכל הדעות מעות קונות ולא צריך משיכה, ולכן אין צריך להגביה את השמן כלל. חנוכה שמח לכולם, שהקב"ה יזכה אותנו בעוד נסים ונפלאות, כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. אמן.

מידי יום מוסר הרב שליט"א שיעור בגמרא בדף היומי,

השיעור מופץ בתפוצה רחבה מאד, ומאזינים וצופים בו רבבות יהודים בכל רחבי תבל.

ניתן להקדיש את זכות השיעורים להצלחה ולישועה, לעילוי נשמת, לרפואה וכדומה.

ניתן גם לערוך פדיון נפש.

צרו קשר בפל' 052-7108693 או בדוא"ל המערכת.

הרב שליט"א מוסר שיעורים בהלכה בקביעות בעיר ראשון לציון

בימים ראשון שני ושלישי, בבתי הכנסת "באר מים חיים", ו"מורשת כהנים". מומלץ להצטרף.

העלון מוקדש לע"נ הילד הטהור שלא טעם טעם חטא **מאיר ישראל עשוש** ז"ל

ולהצלחת קובי חיון הי"ו ומשפחתו

בית ההוראה פתוח 24 שעות ביממה, בטלפון: 03-5500228

העלון יוצא לאור בחסות א. משכנתאות – יעוץ המשכנתא הטוב ביותר בארץ

לפרטים: 054-8444095

להצלחת: קובי חיון, אריאל פלר, יוסי דהמן, אליהו חן, רמי יצחקיאן, ויוסי ברנם הי"ו

עורכים: הרב שלמה נחום, הרב יצחק מאזוז

ניתן להצטרף לאלפים המקבלים את העלון במייל, וכן ליצור קשר בדוא"ל – A025606532@gmail.com

ניתן להאזין לשיעור זה ולשאר שיעורי מורנו הרב שליט"א בקו "תורת חיים" 02-5606532

וכן במערכת "קול הלשון"